

Asia: VN/24082/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle ulkomaalaislain 72 a §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain muuttamisesta annetun lain 72 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriössä on valmisteltu lakiluonnos ulkomaalaislain muuttamisesta. Sen mukaan tavoitteena on varmistaa, että maahan saapuvilla työntekijöillä on todellinen mahdollisuus elättää itsensä ansaitsemallaan palkalla, ja lisätä kokoaikatyön määrää Suomessa. Käytännössä vähimmäisansio määriteltäisiin valtioneuvoston asetuksella. Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan viitaten arvioidaan, että työntekijän oleskeluluvan vähimmäisansioksi tulisi 1600 euroa kuukaudessa. EK jakaa esityksen taustalla olevan ajatuksen siitä, että Suomeen työhön tulevien tulee elättää itsensä omalla työllään.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK katsoo, että

- luonnoksessa ei ole esitetty perusteita muuttaa nykyistä lainsäädäntöä ja
- palkoista sopiminen kuuluu yksin työelämän osapuolille

Nykytila ja tavoite

Esityksellä ei arvioida olevan juurikaan vaikutuksia julkiseen talouteen. Tämä herättää ensimmäisen kysymyksen koko lainsäädäntöaktin tarpeellisuudesta. Varsinkin, kun sen samalla arvioidaan tuottavan häiriöitä työmarkkinoille.

Toiseksi ulkomaalaislaki jo edellyttää, kuten luonnoksessakin todetaan, että ulkomaalaisen toimeentulon on oltava turvattu ansiotyöstä saatavalla tulolla. Lainsäädännössä on siis vaatimus siitä, että työhön tulija sovittaa omat menonsa tuloihinsa eikä hänen tule kattaa niitä yhteiskunnan tuilla.

Tavoite kokoaikatyön lisäämisestä palvelee samaa tarkoitusta: henkilö turvaa toimeentulonsa omalla työllään.

Julkinen talous

Esityksen vaikutusarvioinnit ovat vähäiset. Laskelmista vaikuttaisi mm. puuttuvan yhteiskunnalle koitua säästö maahanmuuttajan aiemmasta kasvatuksesta ja koulutuksesta. Työhön Suomeen saapuu henkilö, jonka terveydenhoidosta tai koulutuksesta ei Suomi ole maksanut mitään. Suomessa yhden peruskouluvuoden arvioidaan maksavan yhteiskunnalle noin 10 000 euroa/oppilas.

Kappaleen johtopäätös on epäselvä: ”Lyhyellä aikavälillä vaikutus julkiseen talouteen on negatiivisempi, sillä työperäisesti maahan muuttavat ovat elinkaarensa varhaisemmassa vaiheessa todennäköisemmin julkista taloutta vahvistavia, kun taas julkisen talouden kannalta negatiiviset vaikutukset keskittyvät myöhempään elinkaareen.”

Työllisyys ja työvoiman saatavuus

Oleskelulupia työhön, josta maksettava palkka on alle 1600 euroa kuukaudessa, on myönnetty melko pieni osuus kaikista työntekijän oleskeluluvista. Tästä ei voi kuitenkaan vetää johtopäätöstä, että vähimmäistulorajan nosto olisi merkityksetön.

Luonnoksessa arvioidaan, että työnantajat voisivat nostaa avoimena olevien työpaikkojen palkkoja ja että nosto parantaisi työmarkkinoiden kohtaantoa. Arviot ovat virheelliset. Työnantaja ei voi korottaa vain yhden työntekijän palkkaa ilman, että se vaikuttaa muiden samaa työtä tekevien ansioihin. Tämä ei myöskään paranna kohtaanto-ongelmaa.

Kustannusten nousu sekä työvoiman saatavuuden heikkeneminen ilman vastaavaa tuottavuuden kasvua johtavat yritystoiminnan kannattavuuden alenemiseen ja lopulta toiminnan hiipumiseen, mikä johtaa nykyisten työpaikkojen vähenemiseen. Toisin kuin luonnoksessa arvioidaan, myös siivous- ja maataloustyö voivat siirtyä ulkomaille. Siellä tosin niitä harjoittavat ulkomaalaiset toimijat, jotka myyvät tuotteitaan ja palveluitaan Suomeen.

Luonnoksessa sivuutetaan täysin suomalainen työmarkkinajärjestelmä, jossa palkoista sovitaan työehtosopimuksin. Valtio ei ole osapuoli kuin omien työntekijöidensä palkkakeskusteluissa eikä valtion tule suoraan eikä välillisesti asettaa vähimmäisansiovaatimusta mihinkään ammattiin. Myös kansainvälisessä vertailussa valtaosassa vertailumaista työntekijän oleskeluluvan vähimmäispalkkavaatimus on työehtosopimuksen mukainen palkka.

Työpaikoilla, joilla tarjolla olevan työn määrä vaihtelee, esitys toteutuessaan kannustaa ohjaamaan työtunteja ensin työperusteisen oleskeluluvan turvin työskentelevälle ja vasta sen jälkeen muille työntekijöille.

Mikäli lainsäädäntöhankkeessa kuitenkin edetään, on vähimmäisansiona oltava alan työehtosopimuksen mukainen vähimmäispalkka. Ansioihin on luettava henkilön kaikki työstä ansaitsemansa tulot luvan voimassaoloaikana ja vähimmäistulovaatimuksessa on huomioitava haja-asutusalueiden alemmat asumiskustannukset verrattuna kasvukeskuksiin.

Suomalaisissa työehtosopimuksissa on lukematon määrä erilaisia palkan lisiä, jotka perustuvat työaikaan, työajan sijoittumiseen, olosuhteisiin, suoriutumiseen jne. Ne ovat saajansa veronalaisia ansioita ja monissa ammateissa merkittävä osa kokonaistulosta. EK:n palkkatilaston mukaan alimpien palkkaluokkien työntekijöistä noin 2/3 saa tällaisia lisiä säännöllisesti. Jos tavoite on, että henkilö saavuttaa jotkin vähimmäisansiot, on niihin luonnollisesti luettava kaikki ansiot, joiden määrän työnantajat osaavat perustellusti arvioida. Tällaiset lisät on huomioitava kokonaisuudessa, vaikka niitä ei välttämättä kerry heti työsuhteen ensimmäisinä kuukausina.

Oma lukunsa ovat ammatit ja työtehtävät, joihin työnantaja joutuu kouluttamaan uudet työntekijänsä tavanomaista perehdyttämistä perusteellisemmin. Tällaisia tehtäviä on teollisuudessa ja maataloudessa. Myös näihin pätee em. huomio palkan lisien kertymisestä. Lisäksi työpaikat ovat alueilla, jonne kotimaiset työntekijät eivät siirry. Tällöin on vähimmäistulovaatimuksessa huomioitava haja-asutusalueiden huomattavasti alemmat asumiskustannukset verrattuna kasvukeskuksiin. Uhkana on nykyisten työpaikkojen väheneminen.

Työvoimapulasta kärsiviin ammatteihin kuten hoiva-aloille, ulkomaalaisia koulutetaan myös oppisopimuskoulutuksissa, joihin yleensä tarvitaan työntekijän oleskelulupa. Tällaiset tilanteet on myös perusteltua sulkea kaavamaisen vähimmäisansiovaatimuksen ulkopuolelle. Hoiva-alojen henkilöstöpula on kansallinen ongelma ja kaikki keinot siihen vastaamiseksi on käytettävä. Alalle valmistuvat opiskelijat työllistyvät poikkeuksetta.

Räsänen Mikko
Elinkeinoelämän keskusliitto EK